

Nr. 2.
An. X.
1886.

Gherl'a
15/27
Ian.

FAMILIA MURESIANILOR

DIURIU BELETRISTICU SI ENCICLOPEDICU — LITERARIU.

ANDREIU MURESIANU.

Famili'a Muresianiloru este de origine din Maramuresiu léganulu Dragosidiloru. Ea erá dintre familiile nobile. Patru frati venira in vechime din Maramuresiu si se asediara in partile nordice ale Ardealului: Rebrisiór'a, Nimigea, Feleacu si Ienciu din spre Câmpie, de unde urmasii lorú s'au ramuritu preste tóte tienuturile acele.

Andreiu Muresianu, celu mai pretiuitu vlastaru alu acestei vitie s'a nascutu in 16 Novembre 1816 in orasiulu Bistriti'a; parintii lui se numiau Teodoru si Eftimi'a. Tata-seu 'a fostu de profesiune morariu pentru scórtia de argasitu.

Dupa-ce absolvi poetulu nostru gimnasiulu Parintiloru Piaristi din Bistritia, unde talentele lui cele eminente si portarea lui cea exemplara 'i cáscigara iubirea profesoriloru sei, încátu elu intre conti si baroni portá primatulu in scóla, a mersu la Blasiu, unde absolvá studiile filosofice si cursulu teologicu.

Tocmai pe atunci la 1838 comerciantii români din Brasiovu trezindu-se la sântiulu nationalu si, intielegându cá si lorú le trebue unu Lazaru, cá acel'a care desceptase pe boerii din Români'a, invetiându-'i carte in limb'a lorú cea stramosiasca, se informara pe la unii altii,

care se pricepeau la asemenea lucruri si aflara de tenerulu Andreiu Muresianu, cá de unulu care erá dintre cei mai de frunte juni cu invetiatura de carte, cu sciintia multa si cu portari bune.

Nu pregetara deci acei comercianti din Brasiovu, ci indata poftira pe acestu eminentu absolventu de filosofie si de teologia, cá se dea invetiatura prunciloru români in o scóla, pe lângá capel'a lorú din cetate.

Dara Andreiu erá unu omu pré eminentu decátu se fi potutu vegetá multu tempu cá simplu invetiatoriu. Deja in anulu urmatoriu fu numitu profesoru la gimnasiulu romano-catolicu din acel'asi orasiu. Ce timpuri eráu acelea! La unu gimnasiu de relegiunea romano-catolica, ocupáu doi Români: Andreiu si veru-seu Iacobu Muresianu, câte o catedra, ba celu din urma ajunsu chiar directoru la acelu gimnasiu, frecuentatu pe atunci de o séma de copii români.

Primele incercari poetice ale bardului nostru nationalu se publicara cámp pe la 1839—1840 in „Gazeta de Transilvani'a.”

Perl'a musei sale, neperitoriulu seu: „Descéptate Române!” îlu scrisu in anulu 1848.

Se spune, că după ce terminase această poezie sublimă, fu atât de entusiasmă de ea, încâtu adunându pe scolarii sei de nationalitate română, porni cu ei în vârful Tâmpului. Acolo dominându cu privirea țier'a Bârsei, o mare parte din Carpați, cu betrânulu Bucgegiu în frunte, se apucă de li declamă cu vocea detunătoare versurile cele electrisătoare, inflacarându pe copilandrii la sântiementele de eroismu și de abnegatiune.

În adevăr! Cine pôte rămâne rece la audirea acestor cuvinte — de otielu, de căni este permisă a ne exprimă astfel, — la depingerea acestor icône invapaiătoare, la expresiunea atât de petrundietore a acestor sântiementele sublime.

Dorere înse! cu ast'a se curmă produciunea genială a bardului nostru. Cele ce scrisese înainte de acestu resunetu le potemu consideră ca nise încercari, ér' versurile favorite mai pe urma, sub influenț'a pusetiunei s'ale celei schimbate — din profesoru se face functionariu cesaro-regalu, — și sub iniurierea destramătoare a grijelor casnice, a necesurilor vieticii, se departeaza de geniulu seu, încependu a face la poeme de ocaziune, isvorite nu din unu sântiu poeticu și genialu ci din dorinț'a de a plăce mai marilor sei. Asia a voitu ursit'a Românilor că, acestu geniu, după ce a scosă acea sublimă scântea, care va încălzi și înalț'a totdeauna sufletulu Românului — se abureze mai întâiu, apoi se întunece din ce în ce totu mai multu, cădiendu apoi în noptea cumplită a nebuliei!

Andrei Muresianu la 1850 parascesce postulul seu de profesoru, primindu funcțiunea de translatoru și redactoru alu Fôiei legilor provinciale la guvernulu transilvanu în Sibiu, cu caracteru de c. r. concepistu guvernialu.

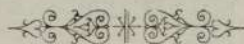
Primulu tomu alu poesiloru s'ale fu publicatu la anul 1862, — apoi se apucă de o muncă nefastă, căci ei trebuie se atribuim, în parte cel pușinu, nenorocitul și sfârșitul. Se apucă se traduca Annalele lui Tacitus, umplându aproape 50 de côle din această muncă, care fu curmă de o bôla de iritatiune acută a nervilor. Nutrită de multe alte neajunsuri vatemătoare, superari și îngrijiri de viitoriu, bôla 'și totu înaintă capritiele s'ale astu-feliu încâtu fû silitu a-si parasî postulul. Se întorse la Brasiovu, unde în 12/24 Octombrie

1863, în etate de abia 47 ani, la 10 ore din noptea, 'și dete nobilulu seu sufletu în mânel Creatorului, spre doliulu celu mai mare al natiunei sale.

Celu mai genialu și celu mai iubit poetu român de dincoace de Carpați, mortu de 22 și mai bine de ani, fără că natiunea s'a se-si fi indeplinitu sacr'a s'a detorie, redicându unu monumentu demnu de gratitudinea s'a.

Speram că cel pușinu la a 25-a aniversare a mortii sale, se voru gasi în fine mijlocele materiale pentru indeplinirea acestei dorințe nutrite de totă suflarea românească.

Ilustratiunea noastră de pe pagina 21, care prezintă fidelu înfașisirea iubitului nostru bardu, este executată de unu tineru pictor român.

CANTECULU PASTORILORU.

Dedicatu Dlui G. Dim'a.

Departă colôn codrii la două țieri surori,
Pre doi munti față'n față pascu turm'a doi pastori,
Voinici unulu că altulu ce țienu ursulu în locu
Si-lu fugarescu, si-lu baga de frică în bârlogu —
Copii nascuti în codru, și mbetrâniti pre stânci
Unde nu strabatu patimi din vâile adânci,
Si viêt'a se petrece cu dulce și cu dragu
Si riulu curge tainicu și frunđ'a plânge 'n fagu,
Si unde-adesă omulu, pierdutu și raticutu
'Si-uită sôrtea întrêga, se sânte fericitu; —
În marginea estrema a duoru țieri surori
Pascéau turmele sale cu dragu cei doi pastori —
Taiati unulu din altulu asia ție se pareau
Cu plete lungi și negre ce'n aeru se perdeau,
Cu tulnice, cu flueru și cu ciomege lungi,
Cu cusim'a 'ntr-o urechia, și 'n umeri d'albe glugi;
Si cându începeă unulu din ei se cânte'n flueru
Tacea și ô'a 'n erba si-a codrilor lungu siuru,
Si tôte-ascultău dulce la cântulu de pastoriu
Ce leganá toti muntii si-adormiă-albin'a 'n flori, —
Că nu cântău că dorulu ce gândurile-lu mênă,
Făr' gândéai că le plânge și inim'a în sênă; —
Si cându încéta unulu începe celu alaltu
Cu-unu versu înca mai doinicu și multu mai fermecat
De stău si-ascultău codrii, și paserile'n lunci
Uimite pâna'n sufletu de-asia a'cente dulci,
Si diu'a nu o data întârdiă pre ceriu,
Gustându nesaturată idilele plăceri,
Si-albin'a'n flôre-adesă chiar noptea o află
Si numai pe'ntunerecu la coșniț'a sbură; —
Dorerea lor versată usioru din unu sênă plinu
'Ti pareă că nu este dorerea unu sênă,
Ci s'au unitu în dên's'a multe doreri din lume
Si s'au formatu din ele unu cântecu fără nume. —
„Mêi frate! — dîse-odată mândrulu Bucovineanu,
„Decându traimu pre-aicia se implinesce-unu anu,
„Cântam cu dîfulic'a — dincolo tu-aici eu,
„Gialnicu 'ți este cântulu, și gialnicu e alu meu,
„Gândesci că-su isvorite totu din acelu isvoru —
„Mêi! io-am unu doru în lume, tu înca ai unu doru,
„Eu sum pastoriu în munte, tu înca esci pastoriu
„Ei bene, cântami frate! se-mi cânti tu dorulu teu —
„Si îți promitu pe urma s-ți cântu și io pe-alu meu, —
„Că vai de celu ce n'are pre nime'n asta lume
„Si ce sântiesce 'n sufletu la nimenea nu spune,
„Că dulcele mai dulce-i cându ai cuiua se-lu spui
„Si-amarulu mai amar-i cându nime'n giuru-ți nu-i!

B A B E T ' A .

Romanu.

(Urmare.)

CAPITOLUL III.

Primulu debutu.

Pre acelu tempu — suntu cá vré dóuedieci si mai bine de ani de atunci — Vien'a erá cu totulu deosebita de Vien'a cea de astadi.

Orasiulu erá inca inpresoratu de bastini, er' dinaintea acestoru bastini se intindeá unu câmpu largu giuru impregiurulu orasiului.

Acestu câmpu pe la unele locuri se numiá „Glacis.“

Din colo de „Glacis“ eráu apoi suburbiale.

Esîndu din orasiu prin pórt'a numita a Scotcaniloru si traversandu „Glacisul“ care pre atunci erá desiertu si pustéiu, pe cându astadi spunu cá s'ar' concentrá acolo cele mai maretie si imposante cladiri ale capitalei austriace, traversându dísei acelu Glacis dedeai in suburbiulu — mahalau'a, ar' díce Bucurescenii — numitu „alui Iosifu.“

Acestu suburbiu erá pe atunci si este paremise si acum, unu feliu de cartieru latinu, adeca studentii, dar' mai cu séma cei dela medicina, preferu a locui in ace'a mahala, pentru a fi aprópe de spitalulu celu mare, ce se afla acolo, si unde au salele loru de anatomie.

In apropiarea spitalului erá o casa mare, numita „cas'a spaniolului celui negru,“ care erá o adeverata casarma, cá-ci sute si sute de persóne locuiau prin cele multe odái si odáitii, cari formáu nisce locuintie mai mari si mai mici, dar' cu multu mai multe mici decâtu mari.

Nisce s'ari intunecóse siepte, optu séu chiar' mai multe, condúceáu in nisce coridóre intunecóse, ascernute cu lespedi de pétra, cari eráu totu-dea-un'a jilave de evaporatiunea ómeniloru ce circulaú pe acolo.

Cu câtu te urcái mai susu cu atât'a sear'a deveniá totu mai îngusta, mai sucita, mai grea de umblatu, coridórele inca se faceáu totu mai murdare si aerulu prin ele erá totu mai infectatu.

Toctmai susu de totu in podulu caseloru eráu nisce locuintie — mansarde le dícu Francesii, — folosite de stratulu celu mai seracu dintre locuitorii cei mai veseli ai Vienei.

Acum se facemu o visita in un'a din acele mansarde.

Dupa-ce amu urcatu patru etagiuri, sosimu aprópe fàra resuflare dinaintea unei usi, pe care stateá scrisu cu litere negre: Wenzislaw Cibolca, agent.

Aici avemu se intramu.

Deschidiéndu usi'a damu intr'o odae cá de vré optu metri patrati de mare, cu dóue fride, formate de inclinatiunea coperisiului, er' in aceste fride nisce ferestri destulu de murdare.

O mésa lunga de bradu, vapsita cu aibu, dar' cu vapséla stérsa la cele mai multe locuri,

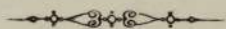
Si Moldoveanu-atuncia 'si-bagá mân'a'n straitia
Si incepú se cãnte cu doru si cu dulcétia
De Feti frumosi din basmuri, de-Ilene Cosinzene
De vestitul Sfarma-petri, Cicotu si Strãmba-lemne,
De viétia ce odata duceáu pastorii 'n munti —
Cãtu ascultãndu-lu Domne ai vrea se-lu totu asculti; —
De vremea cându odata in muntele cu doru
Traiã in fericire deplina unu pastoriu,
Cu mãndr'a lui, cu Doin'a — ce-i dicu doinitia draga —
Cu ochi de viorele, cu buze dulci de fraga,
Cu-unu peru din vitie de-auru furatu din radi de sóre
Cu-unu rãiu de senu, si'n dënsulu mii flori mirositóre —
Si cu unu viersu mai dulce cá totu ce-i dulce'n lume
Si umple viétia 'ntréga de-unu farmecu fãra nume, —
Si cum stãndu ei pe-o stãnca, privindu in lungu si'n largu,
Spunëndu-si unulu altu-i ce-si spune dragu la dragu
Pre stãnca precipisia copil'a-a lunecatu
Si nime de-a ei urma de-atuncia n'a mai datu
Er' Codru, pecurariulu, cum mentea ísi pierdeá
Doina, Doinitia draga! toti muntii i umpleá —
Plãngũndu alu ei scumpu nume, pre nume o chiamá,
Si stãncele de mila cu giale repetã:
„Doina, Doinitia draga! si de atunci pãn'adi
Prin vãi, prin stãnca prin codrii — estu cântecu a remasu; —
Si cátu-ce intri'n codru par'cã te-ajunge-unu doru
Cãci doinele acolo ísi au locasiulu loru. —
Si cându 'si fini cântulu — pastorii lacrimãndu
Si vãi si stãnca si dealuri remaseru ascultãndu,
Si-o dulce armonie s'a-ntinsu pe cátu zaresci
In cátu gãndiai cá te-afli in lumea din povesci. —
Si cá o unda tare din valu in valu împinsa
Bucovineanu-atuncia cântarea 'si incinse:
De dragostea si-unirea ce-au facutu din romãni
In este tíeri frumóse nemuritori stapëni,
De vremile trecute cu mãndra vitegie,
De multi voinici nãsdraveni in focu de batalie —
Incãtu stejarii falnici mișcãu cómele loru
Cãnsufletiti de viétia, cá'nflacarati de doru;
Si codrii 'ntregi in umbra la pãnda ascultá
Si cânteculu din dulce mai dulce resunã: —
Cã ce tãlharu e dorulu pe inime de frati
Ce scumpa-i vitie'ia la suflatu de barbati,
Ce dulce-i libertatea, si ér' cátu e de grea
Sórtea se-ajungi odata strainu in tíer'a t'a,
Ce dulce este traiulu cându e pe dragulu teu
Ce-amaru e cându te-ajunge unu reu dupa altu reu,
Ce dulce este traiulu cu dragoste — la frati
Si ce amaru e Dómne! cându fratii-su desbinati!

Asia cântã'n estasu-i pastorii cu multu doru,
Cãndu iata cá se 'naltia unu vulturu susu in sboru,
Rotindu-se in aeru prin falnicii Carpati
Si-esclamãndu: „si'n doruri-pastori voi sũnteti frati!“
Er' ei uimiti prin farmecu se apro, íu la hotaru —
'Si uita si de turme si-si uita ori ce-amaru,
Se strĩngu si se saruta cu dulce cá doi frati —
Trasaru de'ndoiisiare stejarii din Carpati.
Apoi pornescu prin codru cântãndu din stãnca in stãnca
Unde nu strabatú patimi din vãile adënci
Si unde-adesese omulu pierdutu si ratacitu
'Si uita sórtea 'ntréga, se sëmte fericitu. —
Si cându obositi si ei, 'si curma cântulu loru
Ierburi si flori si frundie plecãndu-si fruntea moru;
Si-o iërna grea se'ntinde atunci p.in munti, vãlcele,
Si se scobóra 'n lume unu traiu cu díle grele. —

Er' cólea 'n primãvãra cându vinu pastorii 'n munti
Si'ncepu ér' doin'a dulce ce ce de-a dragu s'o-asculti —
Ierburi si flori si frundie incepu a-'nsufleti
Si tóte'ti paru in codru cãncepu a-'ntineri;
Si doin'a totu mai dulce resuna prin cei munti —
Cãtu ascultãndu-o Dómne! ai vrea s'o totu asculti! —

Vai! cine-a fi se mérga in muntele cu doru
Se fure si s'aduca in lume cântulu loru?! —

V. B. Muntenesculu.

plina de pete de cernéla, stateá in mediuloculu odai. In faci'a mesei erá unu dulapu: — éta intregulu mobiliaru destulu de miseru, alu acestei odái.

In momentulu cându intramu, o gasimu ocupata de trei fiintie feminine.

Un'a, care erá mai de vârsta, erá lungita pe divanu, alt'a siedeá imbracata gat'a de duca pe unu scaunu, ér' a trei'a pisá ceva intr'unu pialugu si aveá o faci'a câtu se póte de acra.

„L'ati inmorméntatu? întrebá betrán'a, care erá mam'a celoru alalte dóue.

„Dá!“ facú ce'a de pe scaunu, fét'a mai mare, anume Mari'a.

„Nu va fi fostu lame multa dupa cörtégiu?“ urmá Dómn'a Cibolca

„Nu!“ respunsè éراسi Mari'a.

Se facú o pausa.

Fét'a cea mai ténera, Babet'a cu numele, se oprí deodată din pisatu, si uitandu-se cruntu la mamás'a, dise:

Ce ne-omu face noi améndóue acum?

Dómn'a Cibolca oftá.

„Pe Maria ai marítatu-o,“ urmá Babet'a, versându din ochi o ura nespusa asupr'a mamei s'ale, „pe mine inse...“

„Taci, taci!“ o intrerupsè betrán'a, „astadi celu puçinu, astadi cându ati îngropatu pre nefericítulu vostru tata, se nu-mi aducu a minte, cá portarea t'a i-a scurtatu viét'i'a!“

„Portarea mea?“ — strigá Babet'a cu unu surisu diavolescu. „portarea mea, di mai bine cá traficulu d-vóstre cu nevinovat'i'a mea...“

„Babeto!“ se rogá betrán'a, sculându-se cu chinu de pe divanu, pe care recadiú éراسi de slaba ce erá.

„Are dreptate Babet'a,“ adause Mari'a, fara nici unu picu de mila, „ati speculatu cu nevinovat'i'a ei.“

„Of, vreti se me omoriti si pre mine...“

„Tóta lumea scie de desfránarile baroniloru Rosten, atátu a seniorului de majoratu Walter, câtu si a cavalerului Maltez Hugo, si d-vóstre totusi me-ati datu acolo in casa...“

„Betran'a baronésa Rosten avea trebuintia de o camariera, noi ne aflámu in mare lipsa, — pentru Mari'a se gasise unu ginere si trebuia se-i facemu trusoulu... éca ce ne-a hotaritu a primí ofert'a baronesei, care mi-a fostu amica odinióra...“

„Barones'a amica, ori baronulu amicu!“ facú Mari'a cu impertinentia.

Dómn'a Cibolca nu-i respunsé nemicu, ci, impreunandu mânele si redicandu ochii catra ceriu dise: „cu ce ti-am gresítu, o Dómn'e, de m'ai batusu asia de multu!“

„Mai întreba, cu ce ai peccatuitu,“ reluá Babet'a, „ai uitatu cá in casa baronesei Rosten am fostu sedusa de fiulu ei Hugo, sí cá in locu se-mi dáí mâna de ajutoriu, cá se se repare nedreptatea ce mi-se facuse...“

„Hugo erá Maltez, calugeru, nu poteá se-ti dee unic'a reparatiune posibilá.“

„Nu poteá se me íee elu de soçia, dar' ar fi potutu fratele seu Walter in loculu lui.“

„Nebunia!“

„Nebunia firesce, déca insísi parentii fetei, déca d-vóstre si cu repausatulu tata, in locu de-a alarmá lumea, alergati se dati mâna de ajutoriu intru cocolosirea nedreptatiei. M'ati tramisu in o tíera departata la ómeni straini, cari vorbiá o limba ce nu-o întielegeámu. Acolo m'ati tramisu de am nascutu unu pruncu. Norocu, cá nu am se-íportu si grigi'a lui!“

„Dieu norocu,“ adause Mari'a, „dar' o prostie totu ai facutu!“

„Care?“

„Ai uitatu de cruciulítia?“

„Ah, nu face nemicu, ce are se dica ast'a?“

„Baiatulu póte se dovedésca cu ajutoriulu acelei cruciulítie, cá este fiulu teu.“

„Nu va vení nici odata in acésta ispita,“ díse Babet'a, „tocmai din contra, i-am pusu cruciulít'i'a in gátu, cá se-lu regasescu.“

„Si se storei cu ajutoriulu lui pe tata-seu.“

„Dá, pe nobilulu Maltez Walter Rosten.“

„Zadarnica incercare, nu te-ar' lasá mam'a!“

„Nici ea nu va traí câtu lumea.“

„Taceti, cá me omoriti cu vorbele vóstre. Sun-teticá niscecatiele, bá mai rele chiar!“ gemú betrán'a.

„Mai rele, cum ar' fi ori ce catiea, cându n'ar' avé ce se manance, dupa cum n'am nici eu.“

Acésta conversatiune, care ne-a facutu se întrevedemu o prapastia fiorósa, fara a poté inse dístinge cu aménutulu tóte grozaveniele ei, asia in câtu vomu fi siliti a revení in decursulu naratiunei nóstre la obiectulu tractatu aici, — fá intrerupta prin aparitiunea unui ténaru.

„Bine cá ai sositu!“ esclamá dómn'a Cibolca la vederea lui.

„Dar' numai bine nu-ti aducu mama, respunsè tenerulu, care erá cá de vré dóuedieci si patru de ani si aretá prin tóta infaçisieria s'a, cá din frageda copilaria a fostu deprinsu cu miser'i'a si cá a trebuitu se se lupte in contr'a lipsei celei mai cumplite.

Of... v'ati conjuratu cu totii se-mi amariti viét'i'a! Si tu Otone, care de alta data te încercái a me mângaiá 'mi vorbesci ast'felu, astadi cându mangaierea mi-ar' fi mai de lipsa, cá ori si cându.“

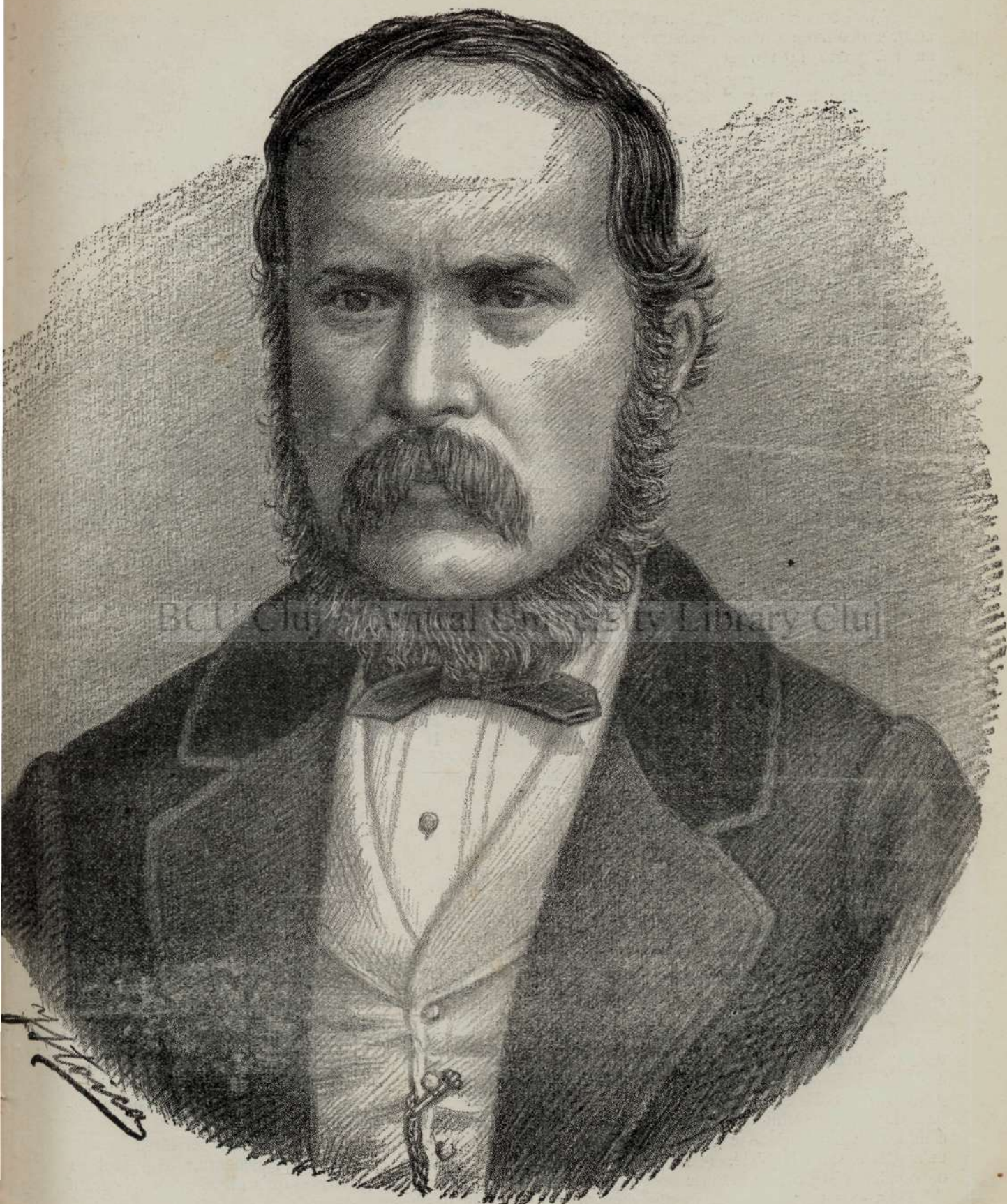
„Pâna ce vei fi impresorata de asemenea fientie...“ si tenerulu la aceste cuvente aretá cu unu gestu de dispretiu nespusu asupr'a suroriloru s'ale.

Babet'a nu-lu lasá se termine.

„Frumosu, ast'a ni-a lipsitu, se ne mai critici si tu.“

„Mama!“ reluá Oto, care pareá fragmentatu de o iritatiune grozava, „trebue se te scapi de aceste hiene, cari suntu in stare se te manance de via. Oprese pe Mari'a de a mai vení la noi, ér' pe Babet'a tramite-o in lume.“

„Ha, ha, bravo!“ facurá amendóue fetele cu batjocura.

ANDREIU MURESIANU.

Copia de pe premiulu „AMICULUI FAMILIEI.”

„O Dómnne!“ esclamà betran'a, „ce voiú mai audí. Poteám eu óre se oprescu pe Mari'a de a nu luá parte la inmortentarea tatalui seu. Pe Babet'a am notatu-o deja la biroulu de informatiune pentru unu postu de guvernanta. — Déca 'ti este cu potintia, crutia-me Otone!“

„Nu potú mama, trebuie se-ti spunu mârsiavi'a cea mai cumplita, ce a sevêrsitu vre-o data sufletu de omu.“

„A aflatu,“ facú Babet'a clintindu cu ochii catra Mari'a, si continuandu a pisá cu mare sgotu, asia încátu abia se mai poteá întielege o vorba.

„Da, am aflatu cá...“

„Ai face mai bine se taci,“ 'lu intrerupse Babet'a.

„Se tacu?“ reluà Oto, „déca asiu scí cá te calesci, si déca nu mi-ar' fi frica cá chiar' momentulu se va deschide si cá mortulu va strigá in contr'a vóstra!“

„Ce este pentru Domnedieu, sfêrsiesce, spune, nu me mai chinú.“

„Éta! — fetele, surorile mele au vendutu cadavrulu tatalui...“

„Ce blasfemia! Cui l'au vendutu!“

„Spitalului, cá se-'lu taia in sa'la de anatomia.“

„Si apoi,“ facú Mari'a cu cinismu.

„Apoi, apoi,“ strigà Oto revoltatu, si pasíndu spre feréstra, deschise geamulu cu o sêngura sînâncitura. „En priviti cólea, vedeti pe acelu omu cu van'a in spinare, elu duce bucatiélele de carne ce au ruptu studentii din sermanulu corpu alu tatalui nostru.“

„Pi-ha! scârbosulu,“ típà Babet'a si redicându pialugulu 'lu aruncà cu atat'a putere in spinarea lui Oto, in câtu acest'a lovitú fiindu chiar' in osulu spinarei cadíu josu cá si mortu.

„L'ai ucisú!“ sbierà dómn'a Cibolca frân-gându-si mânele.

Mari'a se aplecase spariata la Oto.

„Nu, n'a moritu,“ díse ea dupa unu scurtu esamenu.

In acestu momentu deschise si Oto ochii.

„Redicati-me si puneti-me pe divanu!“ díse elu, „câci nu-su in stare a me mişcă!“

Femeile sarira la elu si punendu-si tóte poterile 'lu redicara si 'lu asiediara pe divanu.

Betran'a erá cá lesinata, fetele tîmpite de spaima.

„Numai de nu ar' morí!“ díse Mari'a.

Babet'a taceá dar' nu-si luá ochii de pe fratele seu, urmarindu cu încordare ori ce mişcare a s'a.

Oto resuffá greu, pareá a fi cu totulú cutropitu de doreri. Ochii i-se deschideáu numai din cându in cându, ér' de câte ori i cadeáu pe vreun'a dintre sororile s'ale, i-se consumá faci'a, cá de o dorere si scârba nespusa.

„Mi-e sete!“ díse elu in fine dupa o tacere îndelungata, intrerupta numai de gemetele dómnnei Cibolca.

„Se-ti aducu puçina apa?“ întrebà Babet'a.

„Pune si zacharu in ea. Am unu prafu recoritoriu la mine, 'lu voiú versá in apa.“

Pe cându Babet'a i prepará paharulu de apa cu zacharu, Oto scóse din buzunariulu jiletcei unu plicu îngustu si subtirelu si-lu desfacú cu manele tremurande.

„Adà!“ díse elu apoi, si luandu paharulu, versà prafulu din plicu in apa, amestecà cu linguriti'a, apoi 'lu pusè la gura si beú.

Paharulu erá de diumetate golitu.

Oto 'lu luáse dela gura, apucatu de unu cutremuru grozavu.

„Este amaru prafulu teu?“ întrebà Mari'a, „ada se gustu.“

„Amaru cá fierea,“ respunse Oto, „nu gustá, e otrava.“

„Otrava?!“ sbierarà tóte trei femeile.

„Dá, m'am otravitu cá se scapu de dragostea vóstra!“

Mari'a si Babet'a la aceste cuvente remaserà inlemnite, dómn'a Cibolca íuse aruncându-se cá o nebuna asupr'a fíiului seu, smulse paharulu de diumetate golitu din mân'a lui cea tremuranda, si pâna se fi prinsu cinev'a de veste ce voiesce a face, 'lu pusè la gura si-lu golí pâna la fundu.

Apoi cadíu josu.

„Blastemate, afurisite se fiti!“ mai díse ea cu buzele invinetite si cu ochii stêlpiti.

Mari'a racní o racnitura de gróza, apoi fugí, parasí loculu, cá si gonita de furiile infernului.

Babet'a erá sîngura cu doi moribundi, cu doi morti, cu muma-s'a mórtá si cu frate-seu mortu.

Nici ea nu avú altu gându, de câtu a se duce câtu mai de graba de aici.

Dar' cu mânilé góle nu poteá plecá.

Iu odaia nu erá nici unu obiectu de valóre, erá deci silita a scormoni prin buzunarele mortiloru.

„La mam'a scíu cá nu voiú gasí nemicu,“ díse ea cu unu zimbetu amaru, „se vedemu la Oto.“

Nu gasí nici la frate-seu decátu dóua plicuri inca, ce de buna séma cuprindeáu ace'a-si otrava, de care morisera cei doi.

„Ce se facu cu aceste plicuri?“ se întrebà dèns'a, si voiá se-le puna in buzunariu, dicându: „cine scie déca nu-mi voru prinde bine vre-odata.“

„Servitoriulu dela anatomia 'mi va dá celu puçinu câte cinci florini de fie-care cadavru,“ 'si díse ea. Voiá tocmai se ésa pentru a face acestu tergu infricosiatu, cându se deschise usi'a.

Nimeni nu intrá.

O mâna de barbatu se vírf prin crepatura, ér' o vóce regusita strigà:

„O scrisóre de orasiu pentru domisiór'a Babet'a Cibolca.“

Babet'a sarí la usia si luá scrisórea.

„Dela biroulu de plasamentu,“ díse ea dupa ce aruncase o privire asupr'a plicului, apoi se grabí a-lu desface.

„Am gasitu unu postu pentru d-t.a. La Bucuresci, in Romani'a. Plata buna de si cas'a este

numai de comerciantu. O fetitia de doi si unu baiatielu de cinci ani. Parintii traiescu amendoi. Banii de caletoria suntu avisati.

„Guvernanta la unu comerciantu român, du-pace am aspiratu a fi contesa germana, ce con-trastu; dar' in fine. . . nu mi-a remasu tîmpu nici privilegiu cá se alegu, si trebue se fiu buna bucurósa, cá mi-se ofere acestu adapostu — stralucitu in comparatiune cu starea mea de astadi.

CAPITOLUL IV.

Lipsicanulu.

In rondelulu sioselei care strabate gradin'a numita „Kiselef“ ce se desfata dinaintea Bucu-resciloru, erá careta de careta, trasura de trasura giuru impregiuru.

Boierii si boierisele, bancherii si toptangii capitalei, cu soóile, copii, guvernantele si bonele loru esíserá la siosea, cá se iee aeru, se védia si se fie vediuti si vediute. Curs'a nu mergeá mai de-parte de cátu pâna in acelu rondelu. Acolo intor-ceáú visitii si pâna a nu apucá éراسi inapoi spre Bucuresci se opriáu, cá se resufe cáii si se pri-vésca boierii.

Intr'o trasura eleganta, trasa de doi cái gal-bini siedeá unu domnu si o dómna pe locurile din fundu, ér' pe bancheta erá unu baiatu cá de vre-o cinci ani si lînga elu — Babet'a, care de buna séma ocupá postulu de guvernanta in ace'a familia.

Baiatul erá fórte dragalasiu si se jocá cu unu balonu de gumí elasticu, aruncându-lu cându domnului cându dómnei, cari faceáú hazu de joculu lui celu nevinovatu, pe cându guvernant'a din con-tra se uitá cu unu aeru de nerabdare la baiatu.

Domnulu Sasanu fiindu intr'unu momentu ne-indemanaticu, scapá balonulu din mâni, care ca-diú josu.

„Sciám cá treb'a se va sfêrsi asia,“ observá Babet'a cu unu zîmbetu despretiutoriu.

In acestu momentu unu „chervanu“ incar-catu cu marfa treceá pre langa trasur'a domnului Sasanu.

Langa chervanu mergeá unu baiatu cá de vre-o optu ani, care observându balonulu ce se rostogoleá pe siosea, sarí, 'lu luá de josu si alergá cu elu la trasura.

Acolo presentá balonulu dicîndu:

„Poftesce, cocóne.“

„Ce baiatu prevenitoriu,“ observá dómn'a Sa-sanu catra soóiu ei, care primí balonulu din mân'a baiatului.

„Stâi puóinu,“ díse domnulu Sasanu la rên-dulu seu, scormonindu prin buzinarie cá se-i dee unu bacsisiu.

„Nu potu cocóne, trebue se alergu dupa caru cá se nu me pierdu de elu,“ si cu astea se luá iute in urm'a chervanului, care purcese intru ace'a inainte spre Bucuresci.

„Lasa cá 'lu voiu revedé,“ se adresá dom-nulu Sasanu catra soóia s'a, cá si cându ar' fi

voíitu se se scuse dinaintea ei, cá nu recompen-sase pe baiatu.

„Unde se-lu mai vedi, este strainu. Adi, multu mane se va întóree éراسi acasa.

„Lu voiu vedé, cáci dupa márcile ladfloru din caru marfa este a mea.“

„Tata, se-lu aduci susu la mine, cá se-i mul-tiemescu si eu,“ díse Costica.

„Dar' mai antaiu se se spele,“ facú guver-nant'a.

„Se se spele si se remâna la mine, cá se am cu cine me jocá,“ continuá Costica in nevinovati'a s'a copilarésca.“

„Éta o idea minunata,“ reluá domnulu Sasanu.

„Acestu baiatu de carausiu pare a fi indie-stratu dela natura cu bune calitati, se-lu luamu de soóiu de jocu si de studiu pentru Costica. Ce díci madama?

„Ce se dícu, ide'a in adeveru este minu-nata,“ replicá Babet'a, silindu-se dupa potintia a nu recadé in tonulu ei celu ironicu, cáci prin arangiammentulu proiectatu se realisá dorinti'a ei, ce duceá mereu, cá se scape de educatiunea lui Costica.

„Dá,“ continuá dên's'a dupa o mica pauza, „cu cátu me gandescu mai multu, cu atátu mai nimeritu gasescu planulu d-vóstre. Costica va primí ast'felu o educatiune mai potrivita secsului seu, cáci de buna séma baietii voru avé, adeca voru primí unu iustitutoru.“

„Negresitu,“ o intrerupse domnulu Sasanu, „nu-i asia Mario?“

„Da, da,“ afirmá soóia lui, „acést'a intoc-mire o gasescu prea buna. Leaiti'a nóstra va fi si ea cu atátu mai bine iugrijita.“

„Fára indoiéla dómna,“ observá Babet'a.

„Se mergemu tata!“ esclamá Costica, „de abia apucu se me jocu cu..... cu..... cum 'lu chiama?“ intrerupse mititelulu.

„Nu sciu“, respunse domnulu Sasanu, „dar' vomn aflá preste puóinu.“ — „Trage Josi!“ díse apoi cátra vizitiu.

Acest'a luá hatiurile mai strínsu in mâni, redicá biciulu si pocuindu un'a cu elu, facú pe cai se pornésca in pasiu mándru, mèruntu dar' desu, de acolo.

La capulu podului Mogosióiei vediura pre acelu baiatu de càràusiu lînga chervanulu seu, care se oprise cá se implínésca formalitatile pre-scrisse pentru intrarea in capitala.

Domnulu Sasanu vediéndu acést'a, redicá ba-stonulu seu si atinse pe vizitiu dreptu in spinare.

Babet'a, care esise pentru prim'a óra cu tra-sur'a, si care nu cunosceá obiceiurile Bucuresce-niloru, la acést'a vedere 'si reaminti acea scena cu pisalugulu, in care dên's'a jucase unu rolu atátu de tristu, si se infiorá, ce'a ce nu contribuí nici de cum la indulcirea urei sale, cu care erá plina anim'a ei cea spurcata, cátra tóta lumea.

Vizitiulu intielegéndu lovitur'a stapênului seu, se opri.

Domnulu Sasanu facú semuu baiatului de càràusiu, se se apropie de trasura.

„Cum te chiama?“ 'lu întrebă după ce se apropiase.

„Toma...“ răspuse baiatul.

„Si inca cum?“ urmă domnul Sasanu.

„Toma.... Toma...“ si bietulu baiatu, — pe care 'lu voru fi recunoscutu cetitorii nostri si care nu întrebasese nici odata pre muma-s'a, cum l'a chematu pre tata-seu, — nu scia in graba se-si spuna numele, dar' apoi s'ntîndu ca incurcal'a s'a nu-i pôte servi de recomandatiune, dise pe scurtu: „Tom'a Ciurescu.“

„Pe mine me chiama Costica Sasanu“, dise copilulu din trasura.

„Se traiesci coconasiule!“ raspuse Tom'a.

Domnulu, d'omn'a si miculu Sasanu erau incantati de Tom'a.

„Esci de dincolo?“ întrebă domnul Sasanu mai departe.

„Da, cocone“, replică Tom'a.

„Din care satu?“

„Dela Ulmeni!“

Babet'a nu întielegea conversatiunea portata in limb'a româna si pôte din acest'a cauza, dar' apoi aflându-se inca sub impresiunea fiorului ce o patrunsesse la amintirea de adineori, întimpinã aparitiunea sermanului baiatu cu multa ura, carei-a firesce nu-i dete expresiune in acelu momentu.

„Ai venit cu tatalu teu?“ continuă domnul Sasanu.

„Ba nu“, si o rosietia repentina se latî preste faci'a baiatului, „sum la stapenu.“

„Cându veti veni la magazinulu domnului Sasanu — asia me chiama pe mine si sciu că 'mi aduceti marfa, — voiu vorbi cu stapenulu teu se te lase la mine, vrêi se remai?“

„Cu draga anima, domnule,“ raspuse Tom'a.

„La revedere dara,“ si cu aceste facu semn vizitiului, caii se pornira, ducându trasura cea mândra sforaindu prin stradele Bucuresciloru. —

Spre sera cându veni domnul Sasanu dela magazinulu seu, care eră in piati'a sf. George. acasa, adeca in locuinti'a din casele sale proprie de pe podulu tîrgului de afara, aduse cu sine si pe Tom'a Ciurescu.

Baiatul eră preschimbatu cu totul. Domnulu Sasanu 'lu trimise la baia, apoi la barbieru si in fine la unu magazinu de haine, de unde se întorse imbracatu in haine vinete, cum se dicea pe atunci, adeca in costumu că pe la orasiu.

Costica 'lu primi cu mare bucuria, er' Tom'a eră unu asia bunu tovarasiu de jocu, încatu se felicită tóta cas'a de aquisitiunea lui, pâna si Babet'a, carea nutriă unu s'ntiu de ura neesplicabila cătra acestu copilu nevinovatu.

Neesplicabila d'icemu, fiindu-ca nici nu-lu cunoscea, nici nu se potea întielege cu elu, inse de cându vorbise Tom'a cu domnul Sasanu la capulu podului Mogosióiei, dar' mai alesu decându pronuntiasse numele satului seu de nascere „Ulmeni“ ur'a ei eră vedita pentru unu observatoriu mai finu.

Dintru antaiu Babet'a fû silita a nrmá cu lectiunile ei, pe care incepuse a-le dá lui Costica in cetire si scrisu, la care luá acum parte si Tom'a. Aceste lectiuni aveáu se tréca preste puçinu in sarcin'a unui t'eneru nepotu alu d'omnei Sasanu, ce aveá se depuna bacalaureatul la unu gimnasiu din Transilvani'a si se vina apoi la Bucuresci cá se studieze drepturile.

Fiindu sermanu, aveá se siéda si se manânce la domnul Sasanu, er' in schimbu trebuia se dea lectiuni la copii din casa.

Tom'a faceá progrese mai mari decâtu Costica, lucru de altmentrea lesne de esplicatu, căci eră aprópe cu trei ani mai mare.

Babet'a profită de talentulu baiatului in folosulu comoditatiei sale. Astu-feliu Tom'a ajunsse preste puçinu instructorulu lui Costica.

Acumu este inse timpul cá se facemu mai de aprópe cunoscientia cu personajele n'ostre.

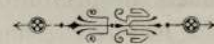
Babet'a guvernant'a, f'et'a agentului Cibolca din Vien'a, după cum ne aretă de ja numele ei de familia, eră de origine slava, dar faceá parte din acelu soiu de fientie omenesci, cari se gasescu numai in Austri'a, eră deci o adeverata austriaca, séu cum se numesce de Români cu o numire specifica eră nentióica din crescutu pâna in talpi. De statu eră mititica si subf'rica aveá o faci'a sarbada, ochi verdi mititei, gura mare cu buze palide si subf'rele, unu glasu fonfatoriu, mâni mari si petióre totu asemenea. Nu trecuse inca de d'ouedeci si patru multu d'ouedeci si cinci de ani. Cātu despre caracteru, radiale de lumina ce am aruncatu deja spre lamurirea firei sale, ne-au facutu se întvedemu o negrela infioratória.

Din evenimentele ce se voru succedá de aici inainte, ne vomu poté formá o inchipuire mai deseversita despre acesta fientia infricosiata.

Se ne întorcemu acum la domnul si d'omn'a Sasanu si la casa loru.

(Va urmá.)

TEOCHARU ALEXI.

TOTU EA SI NUMAI EA.

Mi-am totu facutu la visuri, de dulce fericire,
Tiesendu-mi planuri mandre, din sant'a mea iubire,
Privindu la viitoriulu ce 'n neguri se 'nvalia;
Dar' visurile miele s'au stinsu, . . . si o ruina
Remas'au din juni'a-mi frumósa si senina,
Si cene-a fostu de vina? . . . — „Totu Ea si numai Ea! —

Si Dómne! ce frumsetia! cātu farmecu, cātu viétia,
Ce ochi! ce faci'a blanda si plina de dulcétia!
Pareá o fee santa ce lumea 'nveseliá;
Si totusi câte animi s'au stinsu l'a ei privire?!
Cáci vai de celu ce 'n taina, primia cãte-o zimbire,
Pornita din splendórea ce faci'a-i incingeá.

Am int'lnit'o si eu, . . . si zimbetulu ei dulce,
Eu nu sciam cá doruri si chinuri 'mi aduce,
Si cá va fi odata amaru de viétia mea;
Acum'a sciu, . . . si lacrimi se scurgu pre a mea faci'a,
Asiu vrea se péra 'n neguri, amar'a mea viétia
Ce vedu cá a sdrobot'it'o „totu Ea si numai Ea.“

Georgiu Simu.

PROBITATEA IN COPILARIA.

— Schitia. —

I.

Probitatea este o virtute deosebita dupa deosebite grade si categorii.

Suntu ómeni pretinsi onesti, cari nu te-ar' insielá pentru lumea ast'a intr'o socotéla, cari inse í-ti vëndu fàra celu mai micu scrupulu cá escelinte, unu calu pe care-lu sciu cu nàravu: probitatea acestoru ómeni merge numai pâna la usí'a grajdului. Altii érași cari s'aru rusiná a-ti furá banii, dar' nu-ti mai re'ntorcu banii ce le-ai imprumutatu. Altii í-ti intorcu banii ce le-ai imprumutatu, dér' nu-ti intorcu nici odata cartile. — Unii, pasionati pentru colectiuni de gravuri, autografe, obiecte de arte, afla in pasiunea loró impregiurare atátu de usiurátóre încátu í-ti in-strainéza chiar' obiectele de acestu soiú fàrà de a avé remușcari pentru neprobitatea loró.

Unulu dintre amicii mei adusese dintru-o caletoria din Mexico mai multe curiositati fórté scumpe, si intr'altele o mica statua a Mamei Domnului din Guadalup'a, imbracata intr'unu modu fórté originalu. — Intru-o dí vine la dènsulu unu amatoru de curiositati; se pasionéza la prim'a vedere pentru acésta statua. — „Vinde-mi-o te rogu.“ — Nu e de vëndiare. — „Ti-o platescu câtu vei cere.“ — Nu ceru nici unu pretiu. — „Ei bine“, díse elu cu naivitatea pasiunei, „da-mi-o!“ — Vréi se-ti rídi de mine? respunse ámiculu meu. — „Te rogu... nu me potú lipsi de ea. Acésta statua me inebunesce.“ — Vréi se glumesci! — „Refusi?“ — Da. — „Atunci, o furu.“ — Si dicéndu acést'a, o ia si se duce cu ea, fàrà nici o remușcare, mândru si fericitu cá unu Romanu care ar' fi rapitu o Sabina. Ámiculu meu, incremenitu, 'i díse inse: Se scíi ca nu ti-amú datu-o. — „Intielegu!“ respunse strainulu si cu aceea se in-departá. — De sicuru ca unu furtu comisu pe furisiu aru fi cu multu mai vinovatu, dér' in sfèrsitu totu nu se pote dice ca cestu-alaltu este ceva onestu!

Suntu servitori, altmintrea tare credinciosi, cari nu-si facu nici unu scrupulu de a furá unu fructu, unu paharu de beutura, o prajitura; — máncaarea si beutur'a nu o socotu printre lucrurile oprite de probitate.

Unu omu s'ar' privi desonoratu déca ar' fi banuitu ca jóca cu carti insemnate; dar' déca, in-tèmplarea séu chiaru dibaci'a 'lu facu se cunósca unu secretu alu caruí'a divulgare va influin-tiá de securu asupr'a fonduriloru publice, va merge indata se jóce la bursa pe securu, ce'a ce e totu un'a cu a deschide zaruri cu chiei false de mai inainte pregatite.

Cunoscú ómeni onesti cari nu hesita a scurtá tesaurulu publicu prin declarari false de vëndiare, de chirie, sub cuvèntu ca statulu nu este neme-neá. Pe cându statulu este mai multu decátu ori cine, este tóta lumea, si tóta lumea representa totu ce este mai santu in societate: legea. Acé-st'a nu face nimicu, fraud'a se comite cu usiurintia

de-sí este agravata cu o minciuna si adese cu o minciuna in scrisu.

In acésta privintia, nu potú se-mi aducu a-minte fàrà se rídu si se fiu mișcatu totu-de-odata de faptulu caracteristicu alu unui amicu alu meu. Elu are in tóte lucrurile vietii si mai cu séma in cestionile de bani o statornicie de principiu, unu absolutu in probitate, o delicatetia mergéndu pâna in cavalerismu, care l'a facutu se fie supra-numitu in lume Don-Quichotte. — Dènsulu se in-torceá din Belgi'a cu sócr'a s'a. Betrân'a dómna cumperase la Malines dantele fórté frumóse si le ascunsese in ladile sale, in mediuloculu rochiiloru. Sositi la frontaria, ginerele seu i díse:

— Se nu uitati a declará dantelele dvóstre mama.

— Pentru ce? Ar' trebú se platescu vama mare.

— Dar' detoresci acést'a vama.

— Detorescu! — Cui? — Pentru-ce?

— Pentru cá este o lege asupr'a importarei, care pune unu impositu..

— Am facut-o eu? — Cerutu-mi-s'a pareea cându s'a facutu? — Gasescu absurda acésta lege; o gasescu nedrépta, asupritóre... si nu intielegu cá unu liberalu cá dta se apróbe o astu-feliu de sarcina; eu nu me supunu si este drep-tulu meu.

— Dar' faci o contrabanda, mama, — si contraband'a este unu furtu.

— Destulu! intrerupse sócr'a șuperata. N'ai, credu, pretensiunea de a me invetiá ce am de facutu; prin urmare, taci.

Tácú; dar', cându vení cautarea ladiloru la vama, si cându vamesiulu intrebá pe caletori déca n'au nimicu de declaratú, ámiculu meu, cu liniscea ce-lu caracterisá, respunse:

— Da, domnule; dómn'a are aici dantele de Malines, pentru cari trebúie se platésca, mi-se pare, dreptulu de intrare.

Poteti se ve inchipuiti mani'a sócrei. Nu poteá se vorbésca, cáci vamesiulu erá de faciá; trebúí se-si deschida ladile, se desfasiure dantelele si se platésca o vama care 'i parú colosala. La fie-care legatura de dantela ce aretá, la fie-care suma ce scoteá din punga, aruncá ginerelui seu o privire inflacarata si imputari tainice; elu taceá si priviá liniscitu.

Inse istori'a avú o deslegare neasceptata. — Privirea onestitatíi are o atractiune atátu de mare, chiaru si la acei'a pe cari 'i condamna si-i supera, încátu, cându visit'a vamala fú terminata si amèndoi caletorii se gasira singuri, sócr'a in-torcéndu-se spre ginerele seu, si dupa unu momentu de tacere, imbrașindu-lu í-i díse:

„Ginere, esci unu omu adevératu onestu, trebue se te sarutu!“

Éca nnu inceputu cámu lungu; unde tinde elu? Unde ne ducú tóte aceste cugetari filosofice? La unu faptu particularu, din care ele s'au nascutu, si care pune in scena subiectulu acestoru studie — probitatea in copilaria.

De câți-va ani, sum în relațiuni cu o mama care me numește în gluma moralistului seu consultantu. Cându învetiamântulu copiiloru sei face se ésa înainte-i o interesanta cestiune privitoare la familia, ea mi-o comunica, și din acést'a a luat începutulu o corespondența între noi, în care scrisorile ce primescu mergu adesea cu multu mai în fundulu lucruriloru decâtu acelea pe cari le scriu.

Lasu dar' cuvântulu acestei mame. — Sub pên'a ei povestirea va fi o acțiune.

II.

„Betrânulu meu amicu, scîi că de șapte ani încóce fiulu meu m'a silitu se facu multi pasi în lumea cugetării și a consciinței. Astadi îmi caușeza o nespusa neliniscă! Éca resturnate tóte ideile mele despre moscenirea morala! Un'a din bucuriile mele, cându m'am maritat, erá de a me gândi la probitatea din nascere și onestitatea adevérata ce voru aduce în lume copii unui omu cá barbatulu meu. Unu micu faptu mi-a tulburatu spiritulu.

Nu m'aru fi tulburatu atátu de multu déca ar' fi fostu isolatu, dar' deja câte-va simtóme trecátore desceptasera îngrijirea mea în acea privintia.

O betrâna matusia a mea care locuiesce cu noi, are o mánia destulu de comuna la persónele de vërsta și din tîmpulu ei, máni'a de a face provisiuni. — V'aduceți aminte cá dulapurile pline de pânzuri eráu mândri'a bunicelóru nóstre, și cá dulapurile pline de conserve eráu bucuri'a lor. Betrân'a mea matusia are dar' o cutêia în care gramadesce trei-patru chilo de zaharu în bucati, cá se asecurá d'înainte și pentru o luna serviciulu regulatu alu cafei cu lapte ce íá în tóte deminetiele și alu paharului de apa ce bea în tóte serile. Dibaci'a particulara copiiloru, de-a cautá și de-a descoperi, facú cá copilulu meu de șapte ani se dea lesne de-acestu tesauru, și cându matusi'a-mea nu e acasa, hotiulu meu de baiatu intra pe furis în odaia, gasesce chei'a cutêiei care erá ascunsa, și jafuiesce zaharulu cu bagarea de séma a unui hotiu care are de gându se vie și alta data. Pána acum, fără îndoiéla, nimicu prea gravu; moral'a multóru copii nu se redica mai susu de cátu a serviloru: ceea ce se manâncea nu se numera; a furá cofeturi nu este a furá, este celu multu a luá, și cându, din întêmplare, copilulu a luat ceva, cá în gluma, 'i se pare cá gresial'a este multu mai puçinu vinovata. Inse, unu amenuntu me intristéza: este chei'a cautata și descoperita în ascundietóri'a ei.

Déca cutêi'a ar' fi fostu deschisa, déca ispitirea s'aru fi oferitu de-odata pe neasceptate, déca n'aru fi furatu decâtu odata, l'asi scusá: dar' premeditarea, combinarea, recidiv'a constituiescu unu furtu adevératu. Elu scie bine cá face réu, cáci se ascunde; chiaru moderarea în fraudele lui, art'a s'a de a pune unu tîmpu óre-care între fie-care furtu, pentru cá sè-lu póta ascunde mai bine și sè-lu reîncépa cu mai multa securantia, totulu

aréta unu spiritu vicleanu care este prea adesea soçiulu neprobitatii. De aceea, cându betrân'a mea matusia, care-si scie socotéla, cáci cutêi'a s'a este tiênuta cá unu registru de chiertuéli, și totalulu bucatiloru e impartitu în atâtea gramedi câte cesci de cafea și pahara de apa íá intru-o luna, cându dar' ea î-mi spuse: „Mi-a luat dóue bucati Marti, trei a trei'a dí, numai un'a Dumineca“, — fusei totu atát'a superata de dibaci'a în lantiuirea furturiloru, cátu fui superata chiar' de furturi. Am cuvêntu se fiu intristata? Respondeti-mi!...“

— I-i respunsei îndata: —

„Se nu ve spariati nici prea de vreme, nici prea multu! copii au prea adesea unu jocu de vulpe, séu mai bine unu jocu de ale selbaticiloru. La selbatici ide'i proprietatii este unu lucru fórté confusu; deosebirea între *alu teu* și *alu meu* consta în genere intru a luá ce e *alu teu* cá sè-lu facu *alu meu*.

Este faptul si onórea civilisatiei de a fi redicatu la rangulu de virtute și de detoria respectarea bunului altui'a; acésta virtute depinde de invetiamêntu, și nu este decâtu unu lucru mai multu de invetiatu pentru copilulu d.-vóstre; adaugeti cá lacomi'a 'si are o parte în mic'a improbitate a copilului, și ca ea o esplica. Prin urmare, nici unu motivu de temere prea mare; nimicu care se semene cu unu viçiu esceptionale. Înse incepeti lectiunile d.-vóstre cátu se póte mai curêndu.“

— Dupa câte-va dile primti acést'a a dóua epistola :

10 Iulie 1876.

„Neliniscea mea s'a schimbatu intru-o adevérata mahnire. Fiuulu meu nu este onestu. Judecati singuru. În fie-care deminétia se duce la o scóla vecina și se întórcé la ór'a mesei. Acésta plecare timpuria, și acésta lipsire care duréza tóta diu'a, ne-a silitu se-i constituimu unu micu bugetu pentru trebuintiele lui de mîncare, de jocu și de preâmbulare în fie-care Joia. Elu are cum se dice, bani de busunariu.

De-sí diuariale mele nu suntu asia de bine tiênute, cá sí cutêi'a matusiei mele, sciu totusi se numeru și se socotescu. Mare dar' fù mirarea mea, induiosierea mea, cându mi-se părù cá copilulu meu 'si umfla pung'a în pagub'a pungei mele. Antaiu nu voti se credu o asia banuiéla; mi-se părù cá-lu calumniezu; inse ieri chiamata de o visita în gradina, uitáiu din nebagare de séma pe méș'a de lucru pung'a alu careia continutu i-lu socotisemi cu câte-va minute mai înainte. — Erá Domineca, dí de concediu. — Esu din salonu, me ducu în gradina unde m'asceptá cine-va; baiatulu meu se jucá cu soru-s'a. Preâmbându-me vedu de odata pre copilu strecurându-se printre pomi în salonu, și dupa unu momentu esindu iute cámu tulburatu. Intru în casa, alergu la punga: lipsiá o moneta de unu florenu și un'a de dóue-dieci cruceri. — Acést'a fù pentru mine o lovitura teribila !

Cadii pre unu scaunu plângendu. Firesce, copiiloru le pare că ce'a ce este a parintiloru ar' fi si proprietatea loru. Ei gândescu că nu fura decâtu lucrurile loru. Admitu că gresiél'a s'a nu este decâtu o nescire, o eróre de nesciintia; dar' póte că este in acel'asi timpu si inceputulu, seménti'a unei bóle morale care nu se va poteá vindecá. — Asia incepu ómenii neonesti. — Acésta perversitate timpuria se aréta câte o data la copiii parintiloru celoru mai onesti. Fiiulu unui'a din amicii mei cei buni fú gonitu la siése-spre-diece ani din gimnasiu pentru că furase dela unu prietenu o moneta de unu florenu. Déca o asemenea nenorocire ni s'aru fi intémplatu nóua, nu sciu ce ar' fi facutu barbatulu meu. Tremuru cându me gândescu ce ar' face elu, déca ar' aflá astadi despre furtulu fiiului seu! — Ce trebuíá se facu? Cum se taiu din radacina, cum se inabusiescu chiar' din germine acestu viéiu care se nasce? Intru câtu privește vindecările morale, nu credu decâtu in acelea in care cine-va se vindeca singuru. Nu credu că plantele inveninate suntu cu totulu mórte decâtu atunci cându le smulge cine-va din sênulu seu cu indignare si cu furia. Éca ce cautu! O incercare, o incercare otarítóre, radicala, care 'mi va deschide anim'a s'a si care-i va deschide-o chiar' si lui! Trebuie se sciu ce se petrece, ce se ascunde acolo! Trebuie se sciu ce este, ce póte, acésta féra scârbósa ascunsa in sênulu copilulu meu. Déca aveti mijloculu, scrietî-mi; déca î-lu voiú gasi eu, ve voiú scrie."

III.

15 Iuliu 1876.

„Am aflatu. Mâne voiú face incercarea. Ce'a ce incercu este fórte gravu; dar' voiú deslusi in fine! Tremuru cá in ajunulu unei operatiuni, din care trebuie se ésa sentinti'a medicului, care dice: „Fiiulu d.-v. este pierdutu, séu, fiiulu d.-vóstre póte fi scapatu.“

17 Iuliu 1876.

„Éta ce s'a petrecutu. Erámu intruniti toti trei in salonu: barbatulu meu, baiatululu si eu. Copilulu își faceá lectiunea. Atunci dísei barbatulu meu cu o voce cáu tulburata, pre care incercám s'ó facu mai liniscita:

„Amice, am se-ti spunu o trista scire.

— Ce scire?

„Tii multu, cá si mine, la miculu nostru servitoriu Iosifu?

— Se intielege; elu s'a nascutu in cas'a nóstra; inca de cându erá la sinulu mamei sale, acum treispre-diece ani, l'am angagiatu cá argatu de curte, securu fiindu cá copilulu unoru parinti asia de buni nu póte fi decâtu escelinte! I-lu iubescu fórte multu. — Da i s'a intémplatu cev'a?

„Laudele ce-i faci, amiculu meu, facu respunsulu meu mai greu.

— Vorbesce!

„Ei bine, amice, mi-e téma că nu e onestu.

— Neonestu, elu, Josifu? Este cu nepotintia!

„Déca ti-asi spune că suntu aprópe segura... mai multu decâtu segura... cá a furatu.

— Furatu? strigá barbatulu meu, furatu? Josifu! Cându? Dela cine? Ce? Unde-ti suntu probele?

„O proba care nu se póte tagaduí. A furatu chiaru dela mine!

— Dela tine?... Dupa tóte câte am facutu pentru elu! Dupa ce l'amu crescutu cá pre copilulu nostru! Ar' fi cev'a prea urítu... atátu de urítu... cá si déca fiiulu nostru... Cum ai prinsu de veste?

Remaseiu unu momentu fàra a respunde, cu ochii atíntiti asupr'a fiiului meu.

Dela inceputulu convorbirii elu ingalbinise cá cér'a, si, desí aplecatu spre chárta, condeiulu seu se oprise, — ascultá.

Reincepuu dér' incetu: — Acum câteva díle 'mi uitásemi pung'a aici, pre mész'a de lucru. (Copilulu meu incepú a tremurá.) Cunosceám esactu cifr'a babiloru ce contiéneá. (Fie-care cuvétu maria tremuratur'a fiiului meu.)

Me duseiu in gradina, lasându pre Iosifu in odai'a vecina, unde scuturá priu casa. Nimeni altulu nu erá de fácia. Dupa o scurta preámblare, me intorseiu si audiú pasi rapedi afara. Cine-va care fugiá. Intráiu in biblioteca. Iosifu nu mai erá acolo. Alergáiu la punga, lipsiáu dóue piese de argintu. (Fiiulu meu devení palidu cá paretele.)

Furtulu erá dér' veditu. Acum, amiculu meu, ce este de facutu?

Barbatulu meu, taceá. Pareá a fi adéncu mișcatu. Figur'a s'a, de comunu atátu de liniscita, tradá o tulburare estraordinara. Respunse in fine cu o vóce fórte agitata:

— Nu este de cátu unu lucru de facutu... se descoperimu totulu parintiloru. Bietii ómeni! Ce lovitura pentru dénsii! Suflete asia de nobile! Ce va face tatalu? I-mi inchipuiescu ce asiu resémntí eu déca asiu aflá cá fiiulu meu!...

Aici se oprí, lacrimile impiedecându-i cu totulu vócea.

Me uitáiu la fiiulu meu, elu î-si mușcă bu-sale pâna la sânge.

Dér' ce vei díce parintiloru?

— Ti-am spusu: — le voiú descoperi totulu.

„O se gonesci pre Iosifu?

— De buna séma, strigá elu. N'asiu mai poté se-lu vedu! Mi-e gróza de télhari!...

Fúi inspaiméntata de figur'a tulburata a fiiului meu! — Noi, mamele, nu potemu fi multu tétmu inflexibile. De ace'a re'ncepuu incetu:

„Liniscesce-te amice! Gândesce-te cá Iosifu nu-i de cátu de treispre-diece ani. Se póte ínca indreptá. Este multa lipsa de consciintia in faptele unoru copii. Facu adesea reulu pentru cá nu sciu cá e reu ce'a ce facu!

Vorbiám pentru copilulu meu, cá se-lu impacu puçinu cu elu însusi.

„N'ar' fi mai bine se ne adresamu consciintiei acestui copilu, se-lu facemu se-si recunósca gresiél'a?

— O lovitura tare, respunsè barbatulu meu, 'lu va face se-o recunósca. Ce'a ce a facutu nu se póte justificá. 'Ti promitu cà voiu oprí mâni'a tatalui. Pe câtu 'lu cunosc, ea ar' poté fi teribila. Dér', déca 'mi va cere unu consiliu, i-'lu voiu dá fara întârdiare.

„Ce sfatu î-i vei dá?

— De-a pune pre fiulu seu trei luni intru-o casa de corectiune.

La inchisóre! strigáiu cu inspaimântare, cà-ci gândulu meu nu mersesè pâna acolo.

Fiulu meu se facusè verde de frica.

„La inchisóre! asia de tēneru!? Unu copilu! Mahnirea s'a se va schimbá in desperare.

— Atátu mai bine! Lectiunea va fi mai aspra. De altmintrea elu a meritatu-o! Cum!? Vedemu in tóte dilele bietii copii nenorociti aruncati in temnitia pentru furturi scusate de fóme, de ne-scientia de parasire, si amu scusá noi pre copii cari fura prin viçiu!?...

Tresarii la cuvântulu de viçiu.

— Dá, prin viçiu! Fiindu-cà eráu aperati in contr'a ori-carei ispitiri prin bunulu traiu si preveniti prin educatiune. Déca este unu mijlocu de-a scapá pre Iosifu, este acest'a! Póte cà se va poté îndreptá. Trebuie cá, inainte de-alu redá societatii, se invetie elu prin umilire si suferintia ce'a ce este acea mare virtute numita probitate, care este bas'a starii soçiale, cà-ci, fara ea, nu este in lume de câtu minciuna, nedreptate, jafu si ura. Me duc se scriu tatalui lui Iosifu.

Cu aceste cuvinte, barbatulu meu se sculá si se îndreptá spre cabinetulu seu de lucru; dar' fiulu meu, cá impinsu de cev'a, se redicase in acelasi timpu si, alergându spre tatalu seu, se aruncá la pamântu. — Elu pareá cà voiesce se se puna sub piciórele s'ale si strigá cu o inspaimântare amestecata cu suspine si cu lacrimi:

„Nu! Nu voiescu! Nu te vei duce! Josifu e nevinovatu! Suntu eu! Eu suntu celu vinovatu!

— Tu? strigá barbatulu meu redicându-lu cu vioiciune.

„Da, eu! dise copilulu, a carui frica disparuse inaintea cunoscintiei pericolului ce amenintiá pre prietinelu seu. Da! eu am luat banii mamei! Pre mine trebuie se me trimiteti la inchisóre! Voiescu se me duc acolo! Ai dreptate! Pedepseste-me, pedepseste-me! — Si vocea i-se stinse in lacrimi.

Barbatulu meu cadiuse pre unu fotoliu, par' c'aru fi fostu lovit de cev'a. Me folosii de acestu momentu cá se redicu pre copilu si se-lu duc in camer'a vecina, dicându-i „stâi acolo!“ Si apoi me intorseii la barbatulu meu. — „A spusu adeverulu. Elu este vinovatu! O sciám! Am crediutu cá si tine, cà-i trebuie o lectiune aspra si suntu multiamita de ce'a ce s'a întēplat. Marturisirea s'a si mai cu séma modulu cum a facut-o, sterge puçinu gresié'a s'a in ochii miei. Gresié'a este a unui copilu, marturisirea este a unui omu. Si-a aretatu chiaru adēnculu inimei s'ale, si acésta anima nu este o anima injosita. Alina-ti du-

reera c'ci amu strivitu capulu sierpelui. Copilulu teu va fi demnu de tine!

Barbatulu meu nu avea puterea de a-mi respunde; se sculá inse, me urmá si intraramu in camera unde dusesemi copilulu. Elu numai erá acolo. Plina de mirare si ingrijata, alergáiu la feréstra... Ce se vedu? Fiiulu meu alergându la Josifu, care erá josu in gradina, 'lu sarutá si-i dede orologiulu ce 'si cumperase cu banii ce strinsese la anulu nou, si la dilele de purtare esemplara. — Josifu refusá.

— Iá-lu Josifu, diceá fiulu meu, te rogu.

Ide'a lui, pre care o gâcfi, me mişcá fórte multu. — Acésta nisuintia de-a repará, de-a compensá, nu reulu care 'lu causase, dar' care erá se-lu causase camaradului seu, acésta idea de a-lu despagubi de banuié'l'a nedrepta ce facuse se jóce asupr'a lui, îmi parú a veni din o anima prea delicata cá se fie neonesta. — Intorcându-me spre barbatulu meu, îi diseiu: — „Esci liniscitu acum?

— O lovitura asia de cruda, respunse elu nu se uita asia lesne. — Suntu mişcatu, dar' nu suntu inca consolatu!...

In acestu momentu intrara Josifu si fiulu meu. — „Domnule, dise Josifu, éta unu orologiu ce Ma-ri-ce voiesce cu ori-ce pretiu se me faca se-lu primescu, dar' eu nu voiescu. Nu póte se-mi daruiasca unu lucru care si dēnsului i-a fostu daruitu. Nu e asia domnule?

Barbatulu meu remase incremenitu. — Ochii sei eráu plini de lacrimi.

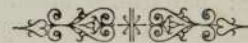
Ce'a ce faci e prea bine Josifu, dise elu micului argatu, a nu-ti apropiá ce'a ce nu-ti apartiēne, este probitate; a refusá ce'a ce credi cà nu trebuie se primesci, e inca si mai multu, e delicatetia. — Prin acestu faptu dai fiului meu o indoita lectiune, de care speru a profitá. — Primesce acestu orologiu, te autorisezu eu. Dute copilulu meu.

Josifu esí totu de-odata confusu si fericitu.

— Barbatulu meu se duse spre fiulu seu si-i dise:

— Iti promitu a uita ce'a ce s'a petrecutu, inse cu o singura conditiune, si acésta e cá totu-de-a-un'a se-ti reamintesci întēmplarea de façia!

d. Ernest Legouvé.

PROPUNERE BUNA.

Elu. — Tu tare-mi placi, copila draga,
Si cum stamu ici, eu, fara siaga
Nu m'asiu mai despartí de tine;
Atunci de noi sciú c'aru fi bine.

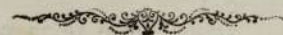
Ea. — De-ti placu eu tfe, 'mi placi tu mie;
Mi-ai spusu-o verde, tí-o spunu si-eu tfe.
Ei, hai dar' si ne-omu cununá
Si ce-a mai fi, vomu mai vedeá.

Elu. — Nu-ti pricepu, scumpo, vorb'a de-acumu;
Eu credu cà trebui se-mi cautu de drumu.

Ea. — Ce? mare lucru-i a se uní?
De n'a fi bine, — ne-omu despartí!

(W. Goethe.)

C. Morariu.

PRIVIRE ASUPR'A LITERATUREI ROMANE.

(Urmare.)

Déca vomu cercetá istori'a literaturéi române, vomu vedeá cá cele de-antaiú urme literare de o insemnătate mai mare le aflamu in secolulu XVI. cându Négoe Basarabu, între anii 1513 si 1521, scrise prim'a Carte in limb'a româna. — Literatur'a nóstra incepe cu literatur'a basericésca care in adevéru ne cultiva si ne conserva limb'a asia cum ne-a lasatu-o stramosii nostri; nu este in sa mai puçinu adevératu cá cea mai mare parte din cuvintele slavone introduse in limb'a nóstra se detorescu impregiur:rei cá noi amu primitu de o data cu ritulu religiosu resariténu si limb'a slava care fú limb'a basericeii.

Incetulu cu incetulu alaturea cu desvoltarea literaturéi religióse, se desvólta si literatur'a istorica si filosofica. — Domnii si cei mai mari barbati ai tiei 'si faceáu o detorie de a serie românesce istori'a patriei lor, séu diverse tractate morale si compuneri poetice. — Secolulu de aur alu literaturéi române va fi cu dreptu cuvântu multu tîmpu acél'a alu lui Vasile Lupu si Mateiu Basarabu.¹⁾

Intre Négoe Basarabu si acesti doi marinosi principii se strecura multime de autori, cá: Luc'a Stroici, parintele filologiei române, dupa cum 'lu numesce eruditulu istoricu B. P. Hajdeu; apoi Petru Cercelu, Coresi, Dositeiu, metropolitu alu Moldovei care traduse Psaltirea in versuri si vietuú între anii 1625—1683; Mironu Costinu, ce traú in secolulu 17. si scrise mai multe Chronice ale Româniloru. Despre versificatia româna (tractatu netiparitu), câteva Epigrame etc. — Vasile Lupu domnulu Moldovei (1632—1654), care dupa marturi'a lui Macariu patriarchulu Antiochiei, a fostu celu mai invetiatu dintre toti domnii depe tîmpulu seu. Acestu domnu a imbogatitu literatur'a româna, fondându tipografii, scoli si publicându unu Codice de legi române. — Mateiu Basarabu, domnulu Munteniei (1633—1654) fondá de asemenea scoli, tipografii, incurajá literele si sciintiele si lucrá pentru cultur'a limbei românesce. — Mateiu Basarabu a lasatu de asemenea unu codu de legi sub titlulu: „Indreptarea legéi lui D.-diu,“ cuprindiendu tóta judecat'a mirenésca si basericésca, pravil'a sântiloru apostoli etc. — O multime de invetiati au privitu acést'a lucrare cá o legislatie trasa din legile lui Iustinianu, ér' altii cá o traducere a Basilicelorú.

Se citéza inca: Melchisedek (1642), Principe Constantinu Duca (1663—1704) care scrise Geografia Universalá; Nicolau Costinu, ce-si facú educati'a la ilustr'a universitate din Cracovi'a, scrise Cronicele României. — Demetriu Cantemiru, principele Moldovei (1673—1723) care fú membru alu Academiei din Berlinu, scrise mai multe tractate insemnate, cá: Divanulu luméi, in care se gasescu invetiaturi teologice; Elemente de muzic'a

turcésca, O istorie a originei Mohametaniloru, Istori'a Brancoveniloru si Cantacuzeniloru, Descriptio Moldaviae etc.

Ionu Neculcea (1673—1743), dotatu cu cunoscentie distinse, ocupá functiuni inalte in statu sub domni'a lui Antiochu Cantemiru; dela acestu invetiatu avemu Cronicele cele mai interesante din literatur'a româna

Radu Greceanu, traú in a 2-a diumetate a secolului 17.; elu traduse domnedieésc'a scriptura séu Bibli'a Santa, Catechismulu Bisericeii Orthodoxe, Margaritare despre vértutile si véciurile omului, si Istori'a tiei românesce. — Antiochu Cantemiru, (1709—1744) scrise unu tratatu de Algebra, traduse Odele lui Anacreonu, Cornelius Nepos etc. — Enache Cogalniceanu, nasc. in 1730, scrise Letopisetiele Moldovei, incepédu dela anulu 1733—1779, si mai multe Stihuri cari suntu publicate in Cronicele României de M. Cogalniceanu. Vornicul Gr. Ureche, cronicariu ilustru alu Moldovei, cunosceá limb'a latina, polona etc. Oper'a sa este: Descalcatulu in Moldov'a si Domnii Moldovei. (1354—1594) Stilulu seu este energicu, concisu si adesea in flóritu de metafore si alegorii.

Parte din sciitorii citati in cadrulu acestui istoricu, au vietuutu in epoch'a Fanariotiloru, ce se cuprinde între anii 1716 si 1821.

Dóu mari evenimente aducu o schimbare radicala in vietu'a natiunei române! Hori'a si Cloc'a, români din Transilvania, cari se jertfira pentru salvarea patriei lor! — Tudoru Vladimirescu, care inspiratu de o putere divina cá odinióra Jeana d'Arc a Franciei si Carl Sand alu Germaniei, se sacrifica pentru mam'a s'a patrie si din sângele acestui martiru aparurá domni români si barbati luminati cá: Eliadi, Golesei, Câmpineni, Bratieni, Negri etc., ce se jertfira pentru cultur'a si inaltierea neamului românescu!

Pâna la finea secolului XVIII, noi nu avemu in generalu, de câtu literatura basericésca, scrisa cu litere cirilice si adesea cu 3 séu 4 caturi.

Enache Vacarescu, care traú între anii 1740—1799, fú primul literatu profanu in Români'a. Cunoscatoru profundu alu tuturoru limbelorú europene si aplicatu la studiulu literelorú, se distinse mai cu osebire cá istoricu si poetu. Ne-a remasu dela elu: Unu tratatu de Prosodie, Observatii asupr'a Gramaticéi române, si câteva poesii de o gratie si delicatetia asia de suave, cá insusi Anacreonu ar' fi invidiatu de limbagiulu poetului ce inca nu aveá 20 ani cându scriá versuri cá:

Intr'o gradina,
Lâng'o tulpina,
Zariú o flóre cá o lumina;
S'o rupu — se strica,
S'o lasu — mi-e frica
Cá vine altulu si mi-o redica.

Séu cá urmatórele versuri din „Primavér'a Amóruului“ espresiunea cea mai inalta a geniului seu poeticu:

„Musele ce-mi suntu dragi fórte
Aveáu ceasulu hotaritu,
Cându cu cei cari nu au mórte
Me 'ntélniá numai de câtu.“ etc.

¹⁾ Vedeti: Istoria Critica a Romaniloru de B. P. Hajdeu.

De asemenea, ce legatu mai nobilu si mai poeticu poteá se lase unu românú de geniu posteritatii s'ale, de câtu:

„Urmasiloru mei Vacaresci
Lasu voue moscenire,
Crescerea limbei românesci
Si-a patriei cinstire!“

La acésta epocha aparura scriitori cá: Jorgovici, Cichindealu, Petru Maioru, Sincai si Samuelu Clainu.

Jorgovici s'a ocupatu in parte cu Gramatic'a; Petru Maioru a scrisu despre Originea Româniloru; Cichindealu, a publicatu fabule ce au ajunsu populare. — George Sincai, doctoru in filosofie si teologie, lucrà 34 ani la Cronicile româniloru, o pera istorica de o valóre fórte insemnata, alu carei'a manuscriptu fù cumperatu de A. Ghic'a V. V. Domnulu Moldovei, tiparitu si daruitu scóleloru din Iasi. — Ionu Vacarescu (1786—1836) este unulu dintre barbatii luminati si patrioti ai tierei; elu a staruitu multu pentru deschiderea scólei lui Lazaru. Intre poesiele s'ale scrise cu multa grație se citéza: Ceasorniculu indreptatu, La Tiéra, Ielele etc. Scrise asemenea opere teatrale, cá: Britanicu, Ermiona, Regulu. — Inversia e desu intrebuintiata in stilulu seu.

(Va urmá.)

A. G. Draghicescu.

NUMERII 76 si 77.

— Naratiune istorica. —

(Urmare.)

Eu sum tenentele ingineriu Steinheil! respunse junele cu modestia, dandu majorului man'a.

Mi-am cugetatu la inceputu cá d.-t'a nu esci rusu! dise majorulu. La prim'a vedere te-am tienu-tu de germanu.

— Eu de origine sum svetianu. Tatalu meu fù medicu, dupa mórtea mamei mele a traitu in Moldov'a si Români'a exercitându-si meseri'a. De abia 'mi potu aduce aminte de acelu tempu; erám unu copilu de 6 ani, cându sórtea m'a lipsitu de dânsulu. La intrepunerea unei dame, carea me luà sub scutu, am venitu la Petrupole. — Binefacatórea mea lasà cá se fiu crescutu de soldatu. Ea a moritu deja. Pre patulu mortiei ea me recomandà grațiesei nóstre domnitória, care demândà cá in asta séra se-i fiu prezentatu din partea siefului meu. Dupu cum se vede astadi nu o se am fericirea a me impartasi de acestu favoru, si in modulu acest'a prospectele ce le aveám o se se nimicésca si audienti'a se se uite.

— Domniat'a trebuie se ceri o audientia deosebita! dise Mazuchelli.

— Asia cev'a nu cutezu; póte cá ar' luá-o cá nemodestia, continuà junele clatinându din capu.

— Ah ce! 'lu intrerupsu cu vioitiune italianulu. — Noroculu e cá o femeia care favoresce pre celu cutezatoriu si lasa in uitare pre celu sfiosu si mo-

destu. D.-t'a ti-ai alesu o cariera care-ti promite unu viitoriu frumosu, si ai fi unu neunu in casu de nu ai folosi ocaziunea. Ce póte se-ti folosésca audienti'a déca nu vei profitá de dâns'a. O cautatura grațieasa, unu cuvêntu amicalu — lucruri frumóse. — dar' din asia cev'a inca nu s'a ingrasiatu nimene.

— Eu singuru nu sciu, domnule majoru.

— Ce se faci, ce a-si face eu in loculu dtale? 'lu intrerupsè italianulu, fàrà se-lu lase a-si continuá verb'a. Eu m'asi rogá de audientia, déca cum-v'a nu mi s'ar' dá neceruta. — a-si stá inaintea domnitórei, i-asi spune ast'feliu — déca nu mi-ar' dá ea ocaziune — cá mi-a incredintiatu mam'a ingrigitória pre patulu de mórte, a rogá pre domnitória de o grația, si cá eu o rogu — nó, asia cev'a se afla usioru. — D.-t'a cu câtu ceri mai multu, cu atátu mai bine; cev'a tí-se va dá totusi.

— Eu in fapta nu a-si scí ce.

— De ce se te rogi? intrebà italianulu rí-diêndu. O, dómne! De ce e mai bunu. — Unu rangú mai inaltu, de esemplu transferare la statulu majoru si asia mai departe.

— In casulu acest'a m'ar' tiêné de unu nemodestu, de unu pretensivu, dîsè tenentele clatinându din capu.

— De securu te-ar' tiêné de atare déca ai face-o acest'a cu sfiala si neincredere in sene! continuà Mazuchelli. Dâti unu aeru cutezatoriu si atunci va veni la convingerea, cá te sênti abilu si meriti o preferintia de atare natura.

— Dar' déca m'ar' reieptá si considerându-me de nemodèratu, m'ar' avisá a me restringe si a me multiemi cu ceea ce sum, séu mi-asiu atrage disgrati'a domnitórei? dise Steinheil.

— In atare casu 'ti cere in ace'a-si dí dimisiunea. Unu ingineriu, care 'si precepe misiunea, 'si afla ori unde pânea, respunse majorulu. Póte cá ast'feliu ai ajunge mai curîndu la tînta. Da, de securu. Eu mai cá m'asi remasi, cá déca dta ai obtiné adi dimisiunea si ai trece Dunarea, intrându in serviciulu turcescu, ai ajunge in scurtu tempu la unu oficiu insemnatu.

— La turci!? esclamá Steinheil cu uimire.

— Ce voiesci? Pentru ce nu? intrebà Mazuchelli. Esci dta rusu? E Rusi'a lumea? Soldatulu 'si cêrca noroculu unde 'lu afla.

— Nu ai dîsu dt'a insuti cu puçinu mai nainte, cá inca voiesci a face acést'a campania cu noi? intrebà Steinheil cu unu aeru instrainatoriu.

— Ba dá, respunse Mazuchelli. Mie chiar' 'mi convine acést'a. De nu a-si fi aci, m'asi aflá la Brail'a séu la Ismailu. Pentru ce se nu fie pentru altu cinev'a asia cev'a conveniabilu? Incátu pentru mine suntu totu un'a turcii séu rusii. Ce 'mi pasa de ambii. Eu inca vréu a vedé glum'a. M'amu saturatu, me ducu acasa, la Genu'a, Veneti'a séu aiurea undev'a. Cum am dîsu amicalu meu, dt'a esci unu neunu, déca-ti faci scrupuli de atare natura, ast'a nu e calea, pre carea 'si face unu june noroculu.

Eu altcum me interesezu de dt'a; eu te-asi luá puçinu sub scutu, si stau bunu, cà dt'a vei inaintá prin protectiunea mea. Concede-mi totudeanu'a. se me interesezu de dt'a. Singuru si fàrà protectiune cu greu póte omulu inaintá. In casu de nu ti-asi poté folosi prin fapte. ceea ce este intrebare, — celu puçinu consiliulu meu nu-ti va stricá.

— Domnule majoru, atát'a bunatate, — atát'a amicabilitate! — exclamá Steinheil in perplesitate.

Nemic'a tóta domnulu meu! unu ce care nu merita nici amintire! 'lu intrerupse Mazuchelli. Ce posedu betrauii mai multu decâtu junii, afara de esperientia? Pentru aceea 'ti punu o intrebare carea nu trebuie se o iai in nume de rèu. Te sânti capace pentru grelele ocupatiuni ce apartînu sferei corului de care te tiêni?

— Eu credu, cà am invetiatu cev'a si posedu increderea deplina a siefului meu — respunse Steinheil cu modestia.

— 'Ti credu, sum convinsu de acést'a! dîse Mazuchelli uitându-se lungu la june. — Nu ai avé voie a luá parte la acést'a campania cu noi?

— Acést'a mi-ar' fi dorint'a cea mai ferbinte respunse Steinheil.

— Cine e siefulu dtale? intrebà mai departe majorulu.

— Generalulu N. colo; barbatulu celu inaltu betrànu, care converséza cu cele dóue dame; respunse junele.

— Suntu multi ofîçeri ingineri in statulu majoru al principelui Potemkin? intrebà Mazuchelli.

— De securu, respunse Steinheil. Cu tóte acestea trebuie se mérga inca doi acolo, cà-ci doi insi fura greu raniti la Isakci'a.

— Ai studiatu dt'a espeditiunile contr'a turciloru si osebitu art'a de asediu? intrebà Mazuchelli.

— Glumesci dt'a domnule majoru? intrebà zimbîndu junele ofîçeru. Cum ar' poté se fie unu ofîçeru ingineru, care se nu o fi facutu acést'a.

— Dt'a ai dreptu, eu trebuie se presupunu acést'a, respunse majorulu cu usiuratare. — Totusi inca o intrebare, carea trebuie se o ierti unui barbatu, care se intereséza de dt'a. Te-ai poté decide se parasesci serviciulu rusescu, cându ti s'ar' oferi aiurea prospecte mai bune si te-ai convinge, cà aci nu-ti suride fortun'a?

— Pentru ce nu? respunse cu usiuratare junele. Eu nu sum indigenu, nice me léga cev'a pentru tóta viét'i'a de acést'a tíera. Déca mi s'ar' deschide aiurea unu viitoriu mai securu si prospecte mai bune, m'asiu duce acolo.

— Bine! continuà majorulu stringêndu cu complesantia mân'a junelui. Eu me interesezu de binele dtale. Potu se-ti fiu folositoriu, eu nu pretindu altcev'a, decâtu se aibi deplina incredere in consiliile si vorbele unui barbatu de esperientia, care cunosce lumea. Dintre tóte te rogu de un'a nu cum-v'a prin modesti'a cea prea mare a dtale se-mi crucisiezí séu nimicesci planurile provenitóre din bunavointi'a ce o am façia de dt'a. Credeme,

ómenii ne judeca in mare parte dupa valórea, carea ni-o atribuimu noi insine. Cine lasa acést'a din vedere, e nebagatu in séma, chiar' si in casulu cându ar' posiede vértutile cele mai mari. Ba nice nu e insielaciune, a face pre ómeni se presupuna mai multu despre noi decâtu ce sumtemu in adeveru, numai câtu trebuie a ne dá nisuinti'a cá se ajungemu acolo, unde crede lumea cá amu fostu sositu deja. Deocamdata la revedere! Credu, cà vomu avé ocaziune a vorbí inca multu despre acést'a.

Cu aceste cuvinte parasí italianulu pre june stringêndu-i mân'a cu intimitate.

(Va urmá.)

(Wachsmann.)

J. Tanco.

Cronica. Regin'a Romaniei a daruitu primariiloru din Bucuresci, Iași si Craiova câte 1000 de lei pentru a fi impartite pe la seraci cu ocaziunea anului nou.

Regele Romaniei a datu in diu'a de anulu nou catra armata urmatoriulu Inaltu ordinu de di: „Ostasi! Gândulu si silintiele mele sunt ne'ncetatu indreptate catra voi. Tiér'a ve privesce cu mândrie si incredere si este totu-de-a-un'a dispusa a face mari sacrificii pentru voi. Sunt convinsu cà ve-ti scí respunde in ori ce impregiurare la acceptarile nóstre, devenindu din anu in anu unu scutu mai puternicu pentru tíera, si remanendu de-a pururea fal'a ei. In anulu care s'a inchisu, am fostu multiamitu de voi si ve multiamescu. Urmati dar' si in viitoriu pre acést'a cale si resplat'a vóstra cea mai frumósa va fi recunosciint'a patriei. Oficieri, suboficieri si soldati, cu ocaziunea anului nou ve dorescu ani multi si fericiti. Datu in Bucuresci, la 1 Ianuariu 1886. *Carol.*“

Prim'a scóla rom. sup. de fetitie in Ardélu. — Éra si éra apelamu la anim'a fie-carui románu, cá se contribue care-si dupa putere pentru infientiarea si dotarea acestei scóle.

Spre acestu scopu au mai contribuit: *Reuniunea femeiloru romane* din Sibiu 1000 fl., „Albin'a“ institutu de creditu si de economii 500 fl., — apoi domnii functionari si membrii a Comitetului Asociatiunei: Timoteiu Cipariu 150 fl., Iacobu Bolog'a 100 fl., George Baritiu 50 fl., Dr. D. P. Barcianu 25 fl., Eugenu Brote 50 fl., Ios'fu Sterc'a Siulutru 100 fl., Dr. Ioanu Crisianu 10 fl., Zaharia Boiu 25 fl., Partenie Cosm'a 100 fl., Pavelu Dunc'a 50 fl., Nicánu Fratesi 25 fl., Basiliu P. Harsianu 50 fl., Ilie Maceclariu 30 fl., Ioanu Popescu 25 fl., Simeonu Popescu 100 fl., Dr. Ilarionu Puscariu 25 fl., Ioanu V. Russu 50 fl., Constantinu Stezaru 50 fl., Davidu Baronu Ursu 100 fl., — mai departe: din Sibiu domnii Dimitrie Comsi'a 10 fl., Ioanu Ghibu 10 fl., Dimitrie Cuntianu 5 fl., George Dim'a 5 fl., Dr. Ioanu Mog'a o obligatiune dela „Transilvania“ de 100 fl., — din Lugosiu, domnii C. Brediceanu 20 fl., Fabiu Rezeiu 5 fl., I. Nedelco 2 fl., R. Hatiegu 2 fl., I. Ianculescu 5 fl., I. B. Popoviciu 3 fl., Ios. Moldovanu 1 fl., — din Alb'a-Iuli'a domnii Michaiu Cirlea 3 fl., Basiliu Basiota 2 fl., George Filipu 2 fl., Nicolau Barbu 1 fl., Stefanu Cacoveanu 1 fl., Alexandru Velicanu 1 fl., Ioanu

Cirlea 1 fl., — din Ving'a domnulu George Lazaru 5 fl., — din Lemberg madam Aureli'a de Trapsia 30 fl., — din Blasiu dlu G. Boeriu unu biletu de depuneri la „Albin'a“ de 20 fl.

Faca Romanii de anima se nu ne fia de ajunsu spaçiuulu spre publicarea contribuiriiloru spre acestu scopu! — Voiiti si veti Poté!

Contribuirile se se adreseze la Comitétulu Asociatiunei Transilvane in Sibiu ori la Cancelari'a nóstra.

Pentru fondulu Asociatiunei transilvane s'au trimisu intregu profitulu curatu (268 fl. 96 cr.) a festivitatiloru arangiate in Gherl'a cu ocasiunea adunarei generale tienuta anulu trecutulu in acestu orasiu — rotunditu prin redactorulu acestui diariu, fostu cassariu alu Comitétulu arangiatoriu, la sum'a de 300 fl. v. a.

In Gherl'a s'au mai collectatu o suma de 70 fl. 50 cr. dela urmatorii: Dlu Vasiliu Popu canonicu 2 fl. Domni-siór'a Ann'a C. Popu 5 fl. Domni Stefanu Biltiu si Demetriu Coroianu canonici, Eusebiu Cartice si Dr. Iuliu Simonu profesori de teologia, Vasiliu Gr. Borgovanu prof. prim. prep. si Andreiu Todoranu siefu-tipografu — câte 1 fl. Domni Michailu Serbanu canonicu, Georgiu Pasc'a, Dr. Ioanu Popu prof. de teol., Ioanu Georgiu spiritualu sem. si Vasiliu Suciú prof. prep. — câte 50 cruceri si Collectantele N. F. Negrutiu redactoru 50 fl. v. a.

Diuaristicu. — Insciintiare. — Multele agende de totu soiulu, sporite in dílele din urma intr'unu modu fórte insemnatu, abia 'mi lasa tēmpulu de lipsa la redactarea diuareloru „*Amiculu Familiei*“ si „*Preotulu Romanu*.“ Dreptu ace'a voiundu a-mi jertfi totu tēmpulu disponibilu spre a redicá aceste dóue diuare ale mele la nivóulu publicisticii moderne si aflandu pentru continuarea scrierei periodice poporale „*Cartile Sateanului Romanu*“ unu individu destoinicu, in persón'a d-lui Ioanu Popu Reteganulu, bine cunoscutu publiculu románu din scrierile s'ale de pâna acum — i-am predatu d.-s'ale redactarea si editarea mai departe a acestei scrieri. — Despartindu-me déra prin acea de „*Cartile Sateanului Romanu*“, infiintiate chiar' acuma-su diece ani (1 Ianuariu 1876): multiamescu fierbinte toturorú Romániloru de anima si sēmtieminte, cari, in mâni'a toturorú porniriloru dușmanóse si a numeróselorú procese de presa urzite contr'a nóstra in decursulu acestorú diece ani, ni-au remasu credintiosi sustiitori — fie cá colaboratori, fie cá abonanti. — Impartasiésca, î-i rugamu, in binevoitoriulu lorú sprijinu moralu si materialu si pe noulu redactoru-editoru, care de buna séma î-si va dá tóta nisuinti'a spre a se face demnu de acestu sprijinu, imbunatatindu din ce in ce mai multu „*Cartile Sateanului Romanu*.“ D.-diu cu noi si cu caus'a nóstra! Gherl'a 10 Ian. 1886.

N. F. Negrutiu m. p. redactoru si proprietariu.

Rugare. — Precum se vede din insciintierea de mai susu, am luatú asupra-mi redactarea si editarea pe mai departe a scrierei periodice poporale: „*Cartile Sateanului Romanu*“ sustienute pâna acum cu atâtea jertfe din partea d.-lui N. F. Negrutiu proprietaru in Gherl'a si redactoru alu diuareloru „*Amiculu Familiei*“ si „*Preotulu Romanu*.“ Dreptu ace'a, prin acés'a deschidu abonamentu pe anulu 1886 la scrierea poporala „*Cartile Sateanului Romanu*.“ Va esí in 1/13 a fiecarei luni câte o carte de o cóla in inventóre colorata, papiru bunu, tipariu meruntu si indesatu; si va publicá: 1. Biografiu de ale barbatiloru Románi, cari au cultivatu literatur'a, cu deosebire cea poporala, aducundu totu-de-a-un'a mustre din scrierile lorú; 2. Materialu

din literatur'a puru poporala: povesti, fabule, proverbie, datine, cântece si altele; 3. Notiie economice si indrumari speciale relative la cultivarea pomiloru si a altorú rami de economia; 4. Articlii din literatur'a scrisa, cari vomu crede cá suntu interesanti pentru poporulu nostru; 5. Articlii din higien'a poporala, anuciiri despr' scrieri cu deosebire poporale, vechi si noue; 6. Varietati, ce scimu cá intereséza pe poporulu nostru; — politica inse — *ba*. Ceremu déra sprijinulu moralu si materialu a publiculu cetitoriu románu si mai alesu a prea veneratulu cleru, a onorabilulu corpu invetiatorescu si a toturorú carturariiloru dela sate spre a puté satisfacé justeloru acceptari. — Cartea I. va aparé peste câteva díle si se va spedá franco si gratis ori cui o va cere. Pretiulu de abonamentu pe unu anu 1 fl. 20 cr. v. a., pe o diumetate de anu 60 cr. v. a., ne rogamu a se asigná cátu mai curéndu la adres'a: Redactiunei dela *Cartile Sateanului Romanu*“ per Balázsfalva in Sâncelu. — D.-diu ne ajute!

I. Popu Reteganulu

Redactoru-editoru a Cartiloru Sateanului Romanu.

Glume. — Societate de inmormentare pre actii erá vorb'a se se infienteze.

— Dar' cene 'mi garantéza, díse Georgitia, cá dupa mórte societatea va se me inmorménteze?

— Vorba se fia! 'Ti garantéza directiunea; si de nu va urmá ast'feliu, acolo-su tribunalele cá se-ti dé dreptate.

Calenulu camatariului. — Ce feliu, pretindú 9 la suta, — pe cându mi-ai promisú cá me imprumuti cu 6 si diumatate? — Intimpiná unu debitoriu pre creditorele seu.

— Da! reflectá acest'a — siese si diumetate din siese, cari facu trei, nu suntu tocmai nóue.

Elu se rade. A. — Cunosci „*Barbierulu de Sevilla*“? Cum tí se împare?

B. — Nu-lu cunoscú. Eu me radu insu-mi.

La ce-su bune frigurile? — Unu avaru fórte greu bolnavu adreséza mediculu seu urmatóri'a intrebare:

— Cum am potutu eu traf' trei septemani fára se mânâncu?

— Frigurile nutrescu, respunse mediculu.

— Intru adevéru.

— Da, de buna-séma.

— Nu s'aru poté se damu si servitoriloru friguri?

O scrisóre la mai multe adrese. — Aniti'a dela teatrulu X. merge la coleg'a s'a Mariti'a, pre care o afla scriindu.

— Ce faci Maritia draga?

— Já, mi s'a bolnavitu copilulu si scriu tatalui seu.

— A! va se díca faci o circulara.

Nimeritorulu la tiénta. — Unu teneru din scól'a militara trageá reu la tiénta.

Capitanulu seu trecúndu pe acolo, 'lu vede, 'lu mustra, si luandu-i pistolulu din mana, trage dēnsulu la tiénta si nu nimeresce.

— Vedi, cându tragi asia, nici odata nu nimeresci, díse fára se-si piérda cumpatulu, capitanulu cam superatu.

Paf! Nici a dóu'a óra nu nimeresce.

— Asia tragu mai toti ómenii cari nu ochescu bine tiént'a, adauge capitanulu.

Paf! A trei'a óra lovesce dreptu in semnu. — cá se nimeresci, trebuie se tragi numai asia, díse cu autoritate, capitanulu fericitu.

Gâciturii.

V.

Te nasci in ele si mori in ele

In díle scumpe si 'n díle grele

'Ti — suntu tovarési, si ce-i mai ciudatu

Nu-i omu din ele se nu fi gustatu!

VI.

Nu are gura — vorbí-inse scie

La — ori ce dorere si bucurie

Intr'unu momentu uple si vái si munti,

Trece preste-ape fára de puncti,

Si déca tace — totu mai vorbesce; —

Asia — o minune — cene-o gâcesce?

V. B. Muntenesculu.

Deslegarea e a se trimite d'impreuna cu a celorú din nrulu I. pâna in 3/15 Februarie.

Proprietariu, Redactoru respundiatoriu si Editoru: **Niculae Fekete Negrutiu.**

Gherl'a. Imprimari'a „*Auror'a*“ p. A Todoranu.